

*Катеринопільський відділ культури
КЗ Катеринопільська центральна районна бібліотека*

День пам'яті героїв Крут

Пам'ятка читачеві

Катеринопіль 2018

*День пам'яті героїв Крут : пам'ятка читачеві / укладач
Дудар К.П. - Катеринопіль : [Б.В.], 2018.- 10 с.*

Монумент битви під Крутами 1918 р. (автор Анатолій Гайдамака, 2006 р.) копія однієї з колон портику Червоного корпусу заввишки 10 метрів

*Ще юнаки, ще майже діти,
А навкруги і смерть, і кров.
“На порох стерти, перебити!” —
Іде на Київ Муравйов.
Полків його не зупинити,
Та рано тішаться кати:
Коли стають до зброї діти,
Народ цей — не перемогти!*

Ці рядки український поет **Микола Луків** присвятив подвигу української молоді – студентам і гімназістам – які 29 січня 1918 року прийняли нерівний бій з більшовицькою навалою біля станції Крути та поклали найдорожче на вівтар свободи – власні життя.

Бій під Крутами, 29 січня 1918 року

Бій під Крутами – одна з тих сторінок історії, що привертають увагу суспільства, та в яких завжди переплітається правда із вимислом, міфами та спробами політичних спекуляцій.

Кінець 1917 року. Молода Українська Народна Республіка не так давно проголосила свою автономію у складі Росії і взяла курс на будівництво демократичної держави. Триває Перша світова війна. На фоні розвалу економіки та більшовицького перевороту, держава відчайдушно потребує підтримки союзників та сильного лідера, який зможе сформувати армію, спинити економічну кризу та повести за собою народ.

17 грудня 1917 року Українська Центральна Рада отримує ультиматум за підписом Леніна та Троцького. Більшовики вимагають негайно припинити роззброєння червоних

військових загонів і легалізувати їх, що рівноцінно проголошенню війни.

Керівництво УНР відхилило маніфест та почало спроби вирішення конфлікту за допомогою дипломатії. Враховуючи майже повну відсутність боєздатної армії та справжній вакуум, який виник навколо Центральної Ради з боку суспільства, молода Республіка була приречена.

Проголошення III універсалу Центральної Ради про незалежність УНР

«Червоні» почали свій наступ з двох напрямків. 20-тисячний загін під керівництвом Антонова-Овсенка вирушив з боку Ростова на Східну Україну. На північному сході розгортався 6-тисячний «Східний фронт»

Михайла Муравйова. До кінця грудня 1917 року більшовики встановили владу на більшій частині Сходу України та почали наступ на Київ.

З настанням 1918-го більшовики пішли в атаку на ослаблену Українську народну республіку. З нальоту зайняли Полтаву, де й організував свій штаб командувач “червоними” військами Михайло Муравйов. З півночі з Гомеля йому на допомогу йшли загони майбутнього чекіста Едуарда Берзіна. 28 січня обидві групи військ об’єдналися неподалік від залізничної станції Бахмач, а українські війська були змушені відступити під станцію Крути.

Червоні почали готуватись до широкомасштабного наступу. Всього в розпорядженні Муравйова були значні сили: 3500 солдатів, 400 моряків і 12 гармат. Крім того, підтримку їм надавав бронепοїзд ім. В. Леніна, що прибув на фронт. Муравйов не приховував, що перед ним стоїть завдання вести війну на знищення. У зверненні до своїх бійців він сказав: “Наше бойове завдання – взяти Київ... Жаліти київських мешканців нічого, вони терпіли гайдамаків – нехай знають і нас, отримують відплату. Нема чого боятися кровопускання. Якщо треба, каменя на камені не залишимо”. Юнацької школи під командуванням сотника Гончаренка розбрівся по домівках ще 23 січня. Без нього у Тимченка залишалося всього близько 300 бійців і два бронепοїзди. Командування військ УНР в Києві вчинило серйозну стратегічну помилку. Вважаючи, що основний удар червоні завдадуть з боку Полтави, кілька боєздатних частин перекинули туди, а станцію Крути зміцнили вкрай

незначно, в основному студентами і гімназистами Помічного куреня. В результаті там розмістилося близько 500 бійців, що для оборони від повномасштабної атаки Муравйова було недостатньо

Захищати столицю було нікому. 15-тисячна армія, яку на той момент мала УНР, була деморалізована довгою війною, розчарована у політиці Центральної Ради та, врешті-решт, порушила наказ. Значну роль в цьому зіграла також більшовицька пропаганда.

В цих умовах стати на захист Києва були здатні, мабуть, лише гімназисти та студенти. 5 січня 1918 року було створено студентський курінь Січових стрільців. Він нараховував дві сотні добровольців, в основному студентів київських університетів. Керівництво загоном взяв на себе старшина Андрій Омельченко.

Студентський курінь стрільців.

На загальних зборах студентів українського народного університету, які відбулись 4-го січня, ухвалено таку резолюцію:

З огляну на грізне положення Української Народної Республіки, загальні збори студентів українського народного університету винесли та і постанови:

1. На час, пекучої потреби, всі без виїмку, студенти українського народного університету (в тім числі і слухачі обох підготовчих курсів) всупають в протягу трьох найближчих днів в Курінь Січових Стрільців.

Постанова про формування студентського куреня

Добровольці почали тренування, які продовжувались не більше тижня, до 26 січня. Звісно, про жодну адекватну військову підготовку не могло йти і мови. У той же день загін підпорядковується Аверкію Гончаренко, переправляється під Бахмач, де разом з чотирма сотнями

курсантів 1-ї Київської юнкерської школи імені Богдана Хмельницького має стати на захист Києва.

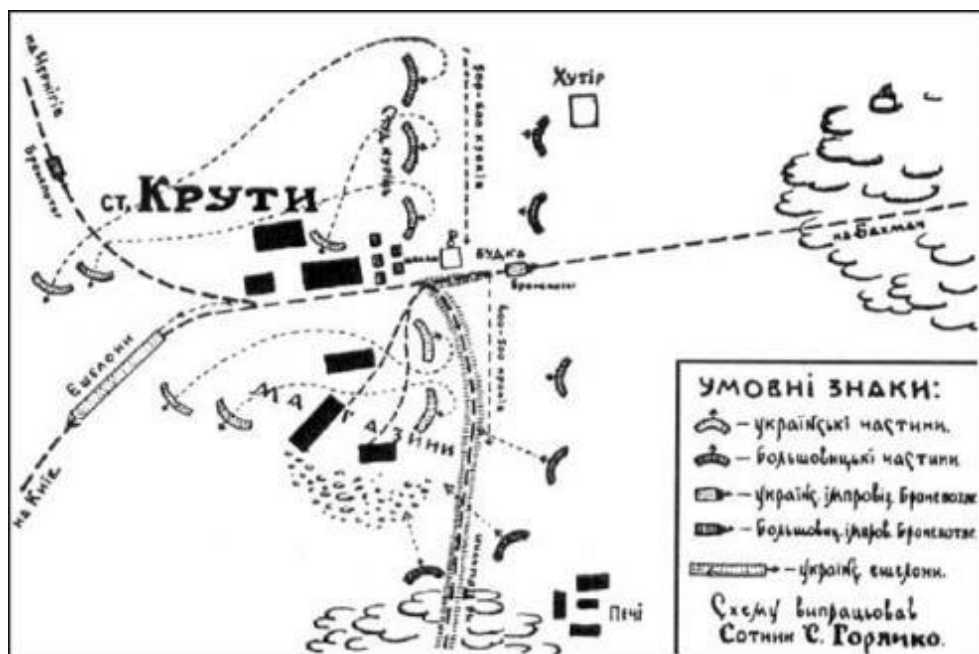
Студенти на станції Крути, фото незадовго до бою

Вранці 28 січня сотні студентського куреня прибули на станцію Крути та почали рити окопи, займаючи позиції. Озброєння катастрофічно бракувало – загін мав лише 16 кулеметів, невеликий бронепоїзд та обмаль патронів.

Бій під Крутами розпочався 29 січня о дев'ятій ранку з бойового зіткнення захисників з передовим загonom матросів, які намагалися взяти станцію одним ударом. Більшовики мали значну чисельну перевагу, їхній трьохтисячний загін намагався взяти захисників в кільце. З тилу крутян підтримував бронепоїзд з гарматою, який обстрілював нападників.

У запеклому п'ятигодинному бою захисники понесли значні втрати, але змогли відбити перші атаки ворога. Аж

ось почали закінчуватись патрони, замовкла і гармата, відстрілявши весь боєзапас. Омельченко запросив підтримки, але штаб не відповів. Як з'ясувалося потім, штабісти кинули бійців напризволяще, втікаючи на потязі назад до Києва. Так поспішали, що навіть забули відчепити вагони з боєкомплектom...

Битва під Крутами – загальна схема

В цій ситуації юнкери та студенти почали відступати. У бійців Омельченка позаду була відкрита місцевість, тож старшина прийняв рішення багнетною атакою деморалізувати ворога, щоб мати змогу відступити з меншими втратами. Зіткнувшись в рукопашному бою з професійними військовими, крутяни понесли великі втрати, загинув і старшина Омельченко. Тільки резерв, який вчасно

прийшов на допомогу, зашкодив більшовикам взяти бійців у полон.

Сучасна реконструкція бою під Крутами

Приблизно о 17 годині розрізнені частини захисників зібралися разом. З'ясувалося, що немає однієї чоти. Розвідувальний загін, приблизно 30 бійців, загубив орієнтир та потрапив у полон. За розповідями очевидців, «червоні» жорстоко знущалися над полоненими, потім всіх розстріляли. Ідучи на страту, Григорій Піпський, учень сьомого класу, почав співати «Ще не вмерла Україна», решта його підтримали.

Фото загиблих Героїв Крут

Так закінчилася битва під Крутами. За різними джерелами, українська сторона втратила вбитими від 300 до 400 чоловік, але змогла затримати більшовицьку армію, вигравши для УНР трохи часу. Ця затримка дала змогу Центральній Раді заключити Берестейський мир 9 лютого 1918 року та зберегти молоду Українську Державу.

Прощання із загиблими в бою під Крутами

Подвиг студентів-крутян став символом мужності та беззастережної любові до власної Батьківщини. За часів радянської влади, про бій під Крутами забули на довгих 70

років, до отримання Україною незалежності. Тільки в останні роки історики почали активно вивчати наявні матеріали. І хоча зараз виникає більше питань, ніж відповідей, незмінним залишається один факт: битва під Крутами – одна з визначних сторінок історії України, яку ми маємо пам'ятати.

Інтернет посилання

<http://www.vechirka.kiev.ua/> Вечірній Київ Електронна версія газети

<http://www.day.kiev.ua/> -Газета «День» Щоденна всеукраїнська газета

<http://www.zn.kiev.ua/> Дзеркало тижня: Міжнародний суспільно-політичний тижневик

<http://uamedia.visti.net/> UAMEDIA.VISTI.NET: Українська преса в Internet Урядовий Кур'єр, Україна Молода, Голос України, Молодь України, Київська Правда, Сільські Вісті, Робітнича Газета, Закон і Бізнес, УКРІНФОРМ

<http://www.umoloda.kiev.ua/> Україна молода. Електронна версія газети

<http://kreschatic.kiev.ua> Хрещатик: Газета київської міської ради

**Склала пров. бібліограф Дудар К.П. Видавець: КЗ
Катеринопільська районна бібліотека 20500
смт.Катеринопіль вул. Соборна,46 E-mail: katerbib@ukr.net**